

BƏZİ YERLİ VƏ İNTRODUKSIYA OLUNMUŞ KOLLEKSIYA ÜZÜM SORTLARININ AQROBİOLOJİ PARAMETRLƏRİ

V.S.Səlimov¹, A.S.Hüseynova², T.Q.Hüseynova³, E.H.Cəfərquliyev⁴, L.R.Süleymanova⁵

AR KTN-nin Üzümçülük və Şərabçılıq ET İnstitutu, Abşeron rayonu, Azərbaycan

¹ vugar_salimov@yahoo.com, <http://orcid.org/0000-0001-6383-158X>

² a.huseynova19@mail.ru, <http://orcid.org/0000-0001-9712-7750>

³ <http://orcid.org/0000-0002-0542-1336>

⁴ <http://orcid.org/0009-0002-3721-5796>

⁵ <http://orcid.org/0009-0006-9795-6739>

XÜLASƏ

Məqalədə Abşeron rayonu şəraitində becərilən bəzi yerli (Ağ pişraz, Gəlşən, Gəncə keçiməməsi, Gomuşiməmə, Gözəl üzüm, Qara keçiməməsi, Qara pişraz, Qara urza, Qara xatını, Xalbasar) və introduksiya olunmuş (Cəncəl qara, Çəhrayı tayfı, Danaburnu, Dekabrski, Dnestrovski rozovı, Doyna, İçkimar, İtaliya muskatı, Kardinal, Kulçinski, Moldova, Pobeda, Prenentebl, Sultani, Tuya tiş) kolleksiya süfrə üzüm sortlarının aqrobioloji parametrlərinin, morfoloji və texnoloji xüsusiyyətlərinin öyrənilməsinə dair aparılmış tədqiqat işinin nəticələri təqdim edilmişdir.

Tədqiqat zamanı Uilkoksonun Mann-Uitni U-meyarı, Styudentin t-meyarı, x2 meyarı, sortların beynəlxalq ampelodeskriptorlar üzrə rəqəmsal təsviri, sortun perspektivliliyinin OIV-nin “yeni model”i üzrə qiymətləndirilməsi və s. kimi klassik və müasir üsullardan və metodikalardan istifadə edilmişdir.

Tədqiqat işi nəticəsində əldə edilmiş rəqəmlərin riyazi-statistik təhlili göstərmişdir ki, İçkimar, İtaliya muskatı, Pobeda, Prenentebl, Çəhrayı tayfı və Tuya tiş sortlarının məhsuldarlıq göstəriciləri Danaburnu nəzarət sortundan xeyli üstündür. Digər sortlarla nəzarət sortu arasındakı fərq əhəmiyyətli olmamışdır.

Açar sözlər: üzüm, salxım, introduksiya olunmuş sort, məhsuldarlıq, keyfiyyət, riyazi-statistik təhlil, kolleksiya bağı.

Giriş

Hər hansı bir bölgədə üzümlüklərin sort tərkibinin zənginləşdirilməsi, konkret şəraitdə və bölgədə ehtiyac duyulan, çatışmayan təsərrüfat-seleksiya əhəmiyyətli formaların sortimentə daxil edilməsinin ən asan, sürətli və səmərəli üsulu introduksiyadır. Müxtəlif torpaq-iqlim şəraitinə malik bölgələrdə ayrı-ayrı üzüm sortlarının yetişdirilməsi, onların xarici mühit amillərinə qarşı reaksiyasının öyrənilməsi və həmin sortlardan ən yaxşılarının seçilməsi üçün imkan yaradır. İntroduksiyanın nəzəri müddəaları, hal-hazırkı dövrdə həyata keçirilmə yolları və üsulları uğurla işlənməkdədir. İntroduksiya zamanı ilk olaraq bölgənin ekoloji şəraiti nəzərə alınmalıdır. Daha sonra introduksiya olunacaq sortun bioloji xüsusiyyətləri öyrənilməli və onun ekoloji mühit amillərinə qarşı davamlığının müəyyən edilməsi və s. kimi parametrlərə diqqət yetirilməlidir. İntroduksiya olunmuş üzüm sortlarını ampeloqrafik kolleksiyalarda öyrənməklə alınan nəticələr əsasında həmin sortların məhsuldarlığı, ekoloji plastikliyi, bioekoloji xüsusiyyətləri və məhsulun keyfiyyəti haqqında ilkin məlumat əldə edilir.

Yerli üzüm sortları ilə yanaşı introduksiya olunmuş sortların konkret torpaq-iqlim şəraitində öyrənilməsi, kompleks qiymətləndirilməsi, adaptiv xüsusiyyətli, müasir tələbatlara cavab verən, ölkənin iqtisadi maraqlarına uyğun üzüm sortlarının müəyyən edilməsi və bölgələr üzrə düzgün yerləşdirilməsi məsələləri üzümçülüğün inkişaf etdirildiyi bir dövrdə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Tədqiqatın materialı və metodikası. Tədqiqat işinin materialını Abşeron şəraitində əkilib-becərilən yerli və introduksiya olunmuş süfrə üzüm sortlarının tənəkləri təşkil etmişdir. Tədqiq edilən üzüm sortlarının morfoloji, aqrobioloji göstəriciləri (vegetasiya müddəti, məhsuldarlıq elementləri və s.), məhsulun mexaniki və kimyəvi tərkibi ənənəvi və müasir üsullarla (ampeloqrafik deskriptorlar və s.) öyrənilmişdir [3, 5, 9, 13, 14]. Üzüm sortlarının perspektivliyi, əsasını OIV-nin müvafiq ampelodeskriptorları təşkil edən “yeni model” üzrə qiymətləndirilmişdir [2, 3, 5, 10, 13, 14]. Alınmış nəticələrin dürüstlük səviyyəsini yoxlamaq üçün kəmiyyət əlamətləri üzrə qeyri-parametrik U-meyarından (Wilcoxon-Mann-Whitney test) və parametrik Styudentin t-meyarından, keyfiyyət göstəriciləri üzrə isə x^2 (ksi-kvadrat) üsulundan istifadə edilmişdir. Əldə edilən göstəricilərin müqayisəli şəkildə riyazi-statistik təhlili aparılmışdır [6].

Yerli və introduksiya olunmuş süfrə üzüm sortlarının qiymətləndirilməsi məqsədilə tumurcuqların ümumi sayı, açılmış gözlərin faizlə miqdarı, yaşıl zoğların ümumi sayı, salxımsız zoğların sayı, barlı zoğların say və faizlə miqdarı, salxımların miqdarı, zoğların bar əmsalı, barlı zoğların bar əmsalı, salxımların kütləsi, kolun məhsuldarlığı və nəzarətə görə dürüstlük əmsalı, hektardan məhsuldarlıq və şəkərlilik göstəriciləri öyrənilmişdir.

Nəticələr və onların müzakirəsi. Məlum olduğu kimi, məhsuldarlıq və keyfiyyət göstəriciləri üzümün ən vacib bioloji-təsərrüfat xüsusiyyətlərindən biri olaraq, onun təsərrüfat-iqtisadi və seleksiya işlərində əhəmiyyətini artırır. Bunu nəzərə alaraq, Abşeron Yardımçı Təcrübə Təsərrüfatında əkilib becərilən introduksiya olunmuş süfrə üzüm sortlarının aqrobioloji xüsusiyyətlərini, məhsuldarlıq və keyfiyyət göstəricilərini hərtərəfli tədqiq edərək öyrənmişik (cədvəl).

Tədqiqat zamanı tədqiq olunan yerli və introduksiya olunmuş süfrə üzüm sortların hər birinin məhsuldarlıq və keyfiyyət göstəriciləri hesablanmışdır. Məlum olmuşdur ki, sortlarda tumurcuqların ümumi sayı 38 (Xalbasar, Ağ pişraz, Qara pişraz, Kardinal) - 66 ədəd (Çəhrayı tayfi) arasında tərəddüd edir. Digər sortlarda tumurcuqların ümumi sayı (Sultanı) 64 ədəd, (Gomuşiməmə, İtaliya muskatı, Pobeda) 56 ədəd, (Moldova) 55 ədəd, (Danaburnu, Tuya tiş) 54 ədəd, (Dekabrski) 52 ədəd, (Qara keçiməməsi, Gəncə keçiməməsi, İçkimar, Cəncəl qara) 48 ədəd, (Qara üzüm, Gözəl üzüm, Dnestrovski rozovı, Kulçinski, Prenenteybl) 46 ədəd, (Qara xatını, Gəlşən) 42 ədəd və (Doyna) 39 ədəd təşkil etmişdir.

Sortlarda açılmış gözlərin faizlə miqdarı müəyyən edilmişdir. Bu göstərici 82,6 (Qara uzra) - 92,1% (Xalbasar, Kardinal), salxımsız zoğların miqdarı 4 (Doyna) - 26 ədəd (Çəhrayı tayfi) arasında dəyişmişdir.

Sortlarda barlı zoğların sayı 19-39 ədəd (Gəlşən və İtaliya muskatı) arasında tərəddüd etmişdir. Bu göstərici nisbətən çox: 35 ədəd (Dekabrski, Sultanı), 33 ədəd (Pobeda), 32 ədəd (Gəncə keçiməməsi, İçkimar, Çəhrayı tayfi), 30 ədəd (Kulçinski, Doyna), nisbətən az: 29 ədəd (Moldova), 28 ədəd (Danaburnu, Gomuşiməmə, Cəncəl qara), 27 ədəd (Dnestrovski rozovı), 26 ədəd (Gözəl üzüm, Tuya tiş), 25 ədəd (Qara keçiməməsi), 24 ədəd (Qara urza, Xalbasar, Prenenteybl) və az: 23 ədəd (Qara pişraz), 22 ədəd (Qara xatını, Kardinal) və 21 ədəd (Ağ pişraz) olaraq qeydə alınmışdır. Barlı zoğların faizlə miqdarı isə (Gəlşən) 51,4-88,2% (Doyna) arasında olmaqla geniş diapazonda dəyişmişdir.

Tənəkdə inkişaf edən salxımların miqdarı və kütləsinə görə tənəyin təsərrüfat (faktiki) məhsuldarlığı formalaşır. Bu göstəricilərin qiyməti nə qədər yüksək olarsa, tənəyin orta məhsuldarlığı da bir o qədər artar. Tədqiqat zamanı aydınlaşdırılmışdır ki, öyrənilən üzüm sortlarında salxımların miqdarı çox fərqlidir. Belə ki, bu göstərici 25 (Qara keçiməməsi) - 58 ədəd (Doyna) arasında tərəddüd etmişdir.

Tədqiq olunan süfrə üzüm sortlarının həmçinin zoğların bar əmsalı göstəricisi də öyrənilmiş və məlum olmuşdur ki, bu göstərici 0,56 (Gomuşiməmə) - 1,70 (Doyna) arasında dəyişmişdir.

Tənəklərin faktiki (real) məhsuldarlığının formalaşmasına təsir edən göstəricilərdən biri də salxımların kütləsidir. Bu göstəriciyə görə də sortlar bir-birindən əhəmiyyətli dərəcədə seçilir. Belə ki, tədqiq edilən sortlarda salxımların kütləsi 184,6 (Doyna) - 674,4 q (Çəhrayı tayfi) arasında dəyişməklə, OIV 502 ampelodeskriptoru üzrə qruplaşmaya görə çox kiçik (100 qramdan az) salxımlar olmayıb. Xırdasalxımlara (150-250 q) 6 sort və formada (Gözəl üzüm, Xalbasar, Ağ pişraz, Qara pişraz, Dnestrovski rozovı, Doyna) rast gəlinmişdir. Orta salxımlar (250-450 q) 16 sortda qeydə alınmışdır (Danaburnu nəzarət, Gomuşiməmə, Qara urza, Qara keçiməməsi, Qara xatını, Gəncə keçiməməsi, Gəlşən, Moldova, Dekabrski, Kulçinski, Tuya tiş və s.). Çəhrayı tayfi sortunda salxımlar iri (650-950 q) olmuşdur.

Tədqiqat zamanı aydınlaşdırılmışdır ki, öyrənilən üzüm sortları tənəyin məhsuldarlığına görə də bir-birindən xeyli fərqlənirlər. Bu göstərici 5,7 (Gözəl üzüm) - 18,3 kq/tənək (Çəhrayı tayfi) arasında olmaqla geniş diapazonda dəyişmişdir. Belə ki, tənəyin məhsuldarlığı çox müxtəlif olmaqla Ağ pişrazda 5,9 kq, Qara pişrazda 6,3 kq, Gəlşəndə 7,4 kq, Xalbasarda 7,5 kq, Qara xatınıda 7,8 kq, Gomuşiməmədə 9,1 kq, Danaburnuda 9,2 kq, Dnestrovski rozovıda 9,3 kq, Qara keçiməməsində 9,6 kq, Kardinalda 10,4 kq, Doynada 10,7 kq, Cəncəl qarada 11,4 kq, Moldovada 12,5 kq, Sultanıda 12,7 kq, Kulçinskidə 13,2 kq, Dekabrskidə 13,9 kq, Tuya tişdə 14,0 kq, Pobedada 15,1 kq, Prenenteblda 15,2 kq, İçkimarda 16,7 kq, İtaliya muskatında 17 kq təşkil etmişdir. Tənəyin məhsuldarlığına (OIV 504) görə çox aşağı (40 s/ha-ya qədər), aşağı (40-80 s/ha) və orta (90-120 s/ha) göstəriciyə malik sortlara rast gəlinməmişdir. 5 sort yüksək (Gözəl üzüm, Gəlşən, Xalbasar, Ağ pişraz, Qara pişraz - 7 bal), digər sortlar isə yüksək (9 bal - 170 s/ha-dan çox) məhsuldar olmuşdur.

Riyazi-statistik araşdırmalara görə, tənəklərin orta məhsuldarlıq göstəricilərinin nəzarətlə müqayisədə əhəmiyyətlik dərəcəsi (U-meyarı üzrə) və nəzarətə görə orta artım (Δ %) Çəhrayı tayfi, İtaliya muskatı, İçkimar, Prenenteybl, Pobeda, Tuya tiş sortlarında nəzərəcarpacaq dərəcədə üstün olmuşdur. Digər sortlarla nəzarət sortu arasındakı fərq etibarlı olmamışdır. Nəzarətə görə orta artımın hesablanması zamanı aydın olmuşdur ki, bu göstərici Qara urza, Qara keçiməməsi, Gəncə keçiməməsi, Ağ pişraz, Moldova, Dekabrski, Kulçinski, Kardinal, Doyna, Sultanı, Cəncəl qara, Dnestrovski rozovı sortlarında müsbət olmaqla 1,1-98,9% təşkil etmişdir.

Hektara düşən məhsuldarlıq da geniş diapazonda dəyişməklə 126,7 (Gözəl üzüm) - 539,9 s/ha (Çəhrayı tayfi) arasında tərəddüd etmişdir. İtaliya muskatı, Prenenteybl, İçkimar, Pobeda, Tuya tiş, Dekabrski sortlarında hektardan məhsuldarlıq daha çox olmaqla müvafiq olaraq 395,5 s/ha, 387,7 s/ha, 371,1 s/ha, 335,5 s/ha, 311,1 s/ha, 308,9 s/ha, Kulçinski, Sultanı, Gəncə keçiməməsi, Moldova, Cəncəl qara, Doyna, Qara urza, Qara keçiməməsi, Dnestrovski rozovı sortlarında isə nisbətən az olmaqla 293,3 s/ha, 282,2 s/ha, 277,8 s/ha, 253,3 s/ha, 237,8 s/ha, 231,1 s/ha, 220,0 s/ha, 213,3 s/ha, 206,6 s/ha təşkil etmişdir.

Tədqiq edilən sortlarda şəkərlilik $17,4 \text{ q}/100 \text{ sm}^3$ (İçkimar, Doyna) - $24,8 \text{ q}/100 \text{ sm}^3$ (Xalbasar) arasında tərəddüd etmişdir. Şəkərliliyi ifadə edən rəqəmlərdən görünür ki, onlar süfrə üzüm sortları üçün qoyulan tələblərə uyğundur. Tədqiq edilən sortlar gilədə şəkərliliyin miqdarına

(OIV 505) görə də bir-birindən fərqlənmişlər. Sortlar arasında çox aşağı və aşağı göstərici (1-3 bal – 12-15 q/100 sm³) qeydə alınmamışdır. Müəyyən edilmişdir ki, 4 sort orta (5 bal – şəkərlilik göstəricisi 15-18 q/100 sm³), 10 sort yüksək (7 bal – şəkərlilik göstəricisi 18-21 q/100 sm³), 11 sort isə çox yüksək (9 bal – şəkərlilik göstəricisi 21-24 q/100 sm³-dan çox) miqdarda şəkər toplayıb.

Cədvəl. Introduksiya olunmuş kolleksiya sortlarının məhsuldarlıq və keyfiyyət göstəriciləri

Sortun adı	Tumureuqların ümumi sayı	Açılmış gözlərin miqdarı, %	Yaşıl zoğların ümumi miqdarı, ədəd	Salxımsız zoğların sayı, ədəd	Barlı zoğların miqdarı		Salxımların miqdarı, ədəd	Zoğların bar əmsalı	Barlı zoğların bar əmsalı	Salxımların kütləsi, q	Kolun məhsuldarlığı və nəzarətə görə dürüstlük (p)		$\frac{\Delta}{\bar{X}}$ %	Hektardan məhsuldarlıq, s/ha	Şəkərlilik, q/100 sm ³
					ədəd	%					kq/tənək	Nəzarətə müqayisədə, kq			
Danaburnu (nəzarət)	54	90,7	49	21	28	57,1±2,4	32±0,21	0,65	1,14	286,4	9,2	-	-	204,4±5,2	22,6
Gomuşiməmə	56	89,3	50	22	28	56,0±1,6	28±0,36	0,56	1,0	324,4*	9,1*	-0,1	1,1	202,2±4,8	19,6
Qara urza	46	82,6	38	14	24	63,0±2,5	30±0,08	0,79	1,25	330,0*	9,9*	+0,7	7,6	220,0±5,6	23,4
Qara keçiməməsi	48	85,4	41	16	25	61,0±1,2	25±0,09	0,61	1,0	384,4**	9,6*	+0,4	4,3	213,3±6,6	21,6
Qara xatını	42	90,5	38	16	22	57,9±1,3	28±0,24	0,74	1,27	278,5*	7,8*	-1,4	15,2	173,3±2,3	23,3
Gözəl üzüm	46	87,0	40	14	26	65,0±2,8	26±0,36	0,65	1,0	218,6*	5,7*	-3,5	38,0	126,7±2,1	19,4
Gəncə keçiməməsi	48	87,5	42	10	32	76,2±3,2	42±0,45	1,0	1,31	297,8*	12,5***	+3,3	35,8	277,8±2,5	22,4
Gəlşən	42	88,1	37	18	19	51,4±0,6	28±0,24	0,76	1,47	264,6*	7,4*	-1,8	19,6	164,4±1,4	22,0
Xalbasar	38	92,1	35	11	24	68,6±1,8	40±0,44	1,14	1,67	186,4	7,5*	-1,9	20,6	166,7±1,8	24,8
Ağ pişraz	38	86,8	33	12	21	63,6±2,6	27±0,42	0,82	1,29	220,0*	5,9*	+3,2	34,8	132,0±2,2	20,2
Qara pişraz	38	84,2	32	9	23	71,9±3,2	32±0,36	1,0	1,39	196,3*	6,3*	-2,9	31,5	140,0±2,4	22,3
Moldova	55	83,6	46	17	29	63,0±1,3	36±0,28	0,78	1,24	347,8*	12,5***	+3,3	35,8	277,8±3,1	19,4
Dekabrski	52	90,4	47	12	35	74,5±1,6	52±0,46	1,1	1,48	268,5*	13,9***	+4,7	51,1	308,9±2,6	18,6
Dnestrovski rozovı	46	91,3	42	15	27	64,3±1,3	41±0,52	0,97	1,52	226,4*	9,3*	+0,1	1,1	206,6±1,7	18,8
İçkimar	48	87,5	42	10	32	76,2±1,4	35±0,35	0,83	1,13	476,4***	16,7***	+7,5	81,5	371,1±1,9	17,4
Kulçinski	46	89,1	41	11	30	73,2±1,6	36±0,21	0,87	1,20	366,4**	13,2***	+4,0	43,5	293,3±2,1	17,8
Prenentabl	46	86,9	40	16	24	60,0±1,7	32±0,19	0,80	1,30	475,6***	15,2***	+6,0	65,2	387,7±2,2	18,2
Tuya tiş	54	87	47	21	26	55,3±2,8	32±0,08	0,68	1,23	438,4***	14,0***	+4,8	57,2	311,1±1,3	17,6
İtaliya muskatı	56	91,0	51	12	39	76,5±3,8	46±0,11	0,90	1,17	386,3**	17,8***	+8,6	93,5	395,5±2,5	22,4
Kardinal	38	92,1	35	13	22	62,8±2,1	32±0,41	0,91	1,45	324,4*	10,4***	+1,2	13,4	231,1±1,5	18,6
Doyna	39	87,2	34	4	30	88,2±5,4	58±0,93	1,70	1,93	184,6*	10,7**	+3,5	38,0	237,8±1,7	17,4
Çəhrayı tayfı	66	87,9	58	26	32	55,2±1,3	26±0,09	0,62	1,12	674,4***	18,3***	+9,1	98,9	539,9±3,6	21,4
Sultanı	64	89,1	57	22	35	61,4±1,5	37±0,25	0,65	1,06	342,8*	12,7***	+3,5	38,0	282,2±1,2	18,4
Cəncəl qara	48	89,6	43	15	28	65,1±1,2	36±0,33	0,84	1,28	316,5*	11,4**	+2,2	24,0	253,3±1,4	19,2
Pobeda	56	91,1	51	18	33	64,7±1,4	38±0,14	0,74	1,15	396,6**	15,1***	+5,9	64,1	335,5±1,5	19,8

Qeyd: 1)*-p>0,05; **-p<0,05; ***-p<0,001; 2) p- nəzarətə görə fərqin dürüstlüyü (U meyarına görə); 3) $\frac{\Delta}{\bar{X}}$ % - nəzarətə görə orta artım, yaxud azalma %-lə

References

1. Abduləliyeva, S.Ş. Üzümçülük. / S.Ş. Abduləliyeva, M.M. Ələkbərova - Bakı: Müəllim, - 2017. - 172 s.
2. Hüseynov, M.Ə. Bəzi introdusent üzüm sortlarının perspektivliyinin “innovativ model” əsasında qiymətləndirilməsi / M.Ə.Hüseynov, H.N.Nəsibov, A.S.Hüseynova [və b.] // “Azərbaycan aqrar elmi” jurnalı, - Bakı: - 2018. № 4, - s. 106-110
3. Səlimov V.S. Azərbaycanda üzüm genofondunun seleksiya məqsədilə qiymətləndirilməsi və yeni sortların yaradılması. Aqrar elmləri doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim olunan dissertasiyanın avtoreferatı. Bakı, 2017, 47 s.
4. Səlimov, V.S. Üzüm genotiplərinin əlamət və xüsusiyyətlərinin ampelodeskriptorlar əsasında öyrənilməsi və təsviri // AzET Əkinçilik İnstitutunun elmi əsərləri məcmuəsi, Bakı: - 2014. XXV cild, - s. 106-116
5. Səlimov, V.S. Üzümçülükdə “İdeal sortun” ampelodeskriptor xüsusiyyətləri və sortların perspektivliyinin qiymətləndirilməsinin yeni modeli // AMEA Mərkəzi Nəbatat Bağının Elmi Əsərləri, - Bakı: - 2016. XIV cild, - s. 10-23
6. Səlimov, V.S. Üzümün ampeloqrafik skriningi / V.Səlimov. - Bakı: “Müəllim” nəşriyyatı, - 2019. - 319 s.
7. Səlimov, V.S., Hüseynova, A.S., Hüseynov, M.Ə. Üzümün məhsuldarlığının genotipik, fenotipik və aqroekoloji parametrləri // Bakı: - Azərbaycan Aqrar Elmi, 2020. № 1, - s.19-32
8. Cabaroğlu, Turgut. Üzümün işlənməsi və qida sənayində dəyərləndirilməsi // Bağcılıq vizyon 2023 eylem planı, - Tekirdağ: - 2013. - s. 44-61.
9. Клименко В.П., Павлова И.А., Зленко В.А. Биотехнология в селекции и размножении винограда: исторические аспекты и перспективы развития // Виноградарство и виноделие: Сб. науч. тр. ФГБУН «ВНИИВиВ «Магарач» РАН». - Том XLIX. - Ялта, - 2020, - с.39-42
10. Пасхалидис Х.Д., Заманидис П.К., Папаконстантину Л.Д., Сотиропулос С.С., Таскос Д.Г., Чамурлиев Г.О. Роль ампелографической коллекции Греции в генетическом улучшении аборигенных сортов и выведении новых // Виноградарство и виноделие: Сб. науч. тр. ФГБУН «ВНИИВиВ «Магарач» РАН». - Том XLIX. - Ялта, - 2020, - с.77-81
11. Полулях А.А., Волынкин В.А. Генетические ресурсы винограда для интродукции и селекции // Виноградарство и виноделие: Сб. науч. тр. ФГБУН «ВНИИВиВ «Магарач» РАН». – Том XLIX. – Ялта, - 2020, - с.83-87

AGROBIOLOGICAL PARAMETERS OF SOME NATIVE AND INTRODUCED COLLECTION GRAPE VARIETIES

V.S. Salimov¹, A.S. Huseynova², T.G. Huseynova³, E.H. Jafarguliyev⁴, L.R. Suleymanova⁵

Research Institute of Wine and Viticulture, Absheron region, Azerbaijan

¹ vugar_salimov@yahoo.com, <http://orcid.org/0000-0001-6383-158X>

² a.huseynova19@mail.ru, <http://orcid.org/0000-0001-9712-7750>

³ <http://orcid.org/0000-0002-0542-1336>

⁴ <http://orcid.org/0009-0002-3721-5796>

⁵ <http://orcid.org/0009-0006-9795-6739>

ABSTRACT

In the article, some local (Agh pishraz, Gelshan, Ganja kechimisemi, Gomushimema, Gozal uzim, Kara kechimisemi, Kara pishraz, Kara urza, Kara khatiny, Khalbasar) and introduced ones (Janjal black, Chahrayi tafi, Danaburnu, Dekabrski, Dnestrovski) cultivated in the conditions of Absheron region are presented. The results of the research conducted on the study of agrobiological parameters, morphological and technological characteristics of collection table grape varieties (rozovy, Doyna, Ichkimar, Italian muscat, Kardinal, Kulchinsky, Moldova, Pobeda, Prenentebl, Sultani, Tuya tish) are presented.

During the research, Wilcoxon's Mann-Whitney U-criterion, Student's t-criterion, χ^2 criterion, digital description of varieties according to international ampelodescriptors, assessment of variety's prospects according to the "new model" of OIV, etc. classical and modern methods and methodologies were used.

Mathematical-statistical analysis of the figures obtained as a result of the research showed that the yield indicators of Ichkimar, Italian muscat, Pobeda, Prenentebl, Pink type and Tuya tooth varieties are much higher than the Danaburnu control variety. The difference between the other varieties and the control variety was not significant.

Keywords: grape, cluster, introduced variety, yield, quality, mathematical-statistical analysis, collection garden.

АГРОБИОЛОГИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ НЕКОТОРЫХ НАРОДНЫХ И ИНДУКТИРОВАННЫХ КОЛЛЕКЦИОННЫХ СОРТОВ ВИНОГРАДА

Салимов В.С.¹, Гусейнова А.С.², Гусейнова Т.Г.³, Джафаргулиев Э.Х.⁴, Сулейманова Л.Р.⁵

Научно-Исследовательский Институт Винограда и Виноделия АР КТН, Апшеронский район, Азербайджан

¹ vugar_salimov@yahoo.com, <http://orcid.org/0000-0001-6383-158X>

² a.huseynova19@mail.ru, <http://orcid.org/0000-0001-9712-7750>

³ <http://orcid.org/0000-0002-0542-1336>

⁴ <http://orcid.org/0009-0002-3721-5796>

⁵ <http://orcid.org/0009-0006-9795-6739>

АБСТРАКТ

В статье представлены некоторые местные (Аг пишраз, Гельшан, Гянджа кечимисеми, Гомушимема, Гозал узим, Кара кечимисеми, Кара пишраз, Кара урза, Кара хатины, Халбасар) и интродуценты (Джанджал черный, Чахрайи тафи, Данабурну, Декабрьский, Днестровский) Представлены результаты исследований, проведенных по изучению агробиологических показателей, морфологических и технологических характеристик коллекционных столовых сортов винограда (розовый, Дойна, Ичкимар, Мускат итальянский, Кардинал, Кульчинский, Молдова, Победа, Пренентебл, Султани, Туя тиш).

В ходе исследований применялись U-критерий Манна-Уитни Уилкоксона, t-критерий Стьюдента, критерий χ^2 , цифровое описание сортов по международным ампелодескрипторам, оценка перспективности сорта по «новой модели» OIV и др. использовались классические и современные методы и методики.

Математик-статистический анализ показателей, полученных в результате исследований, показал, что показатели урожайности сортов Ичкимар, Мускат итальянский, Победа, Пренентебл, Розовый тип и Туя зубчатая значительно выше контрольного сорта Данабурну. Разница между остальными сортами и контрольным сортом была недостоверной.

Ключевые слова: виноград, гроздь, интродуцированный сорт, урожайность, качество, математико-статистический анализ, коллекционный сад.